

réforme, dont ils se vantent, . . . ne leur inspirerait que du mépris," ⁹⁾ drukt niet alleen de leidende gedachte van dit magistrale werk uit, maar gunt u tegelijk een eigenaardigen blik op de verborgen zielerorselen van den Roomschen geschiedschrijver, die zich met de historie der Reformatie bezig houdt. Niet de Olympische hoogte, vanwaar de Altmeister der deutschen Geschichte L. von Ranke de geschiedenis der Pausen beschreef, menige Pabstfabel, niet door Protestanten maar door Roomschen uitgevonden, naar het rijk der legenden verwees, en ons het Pausdom naar zijn innerlijke idee, noodzakelijken ontwikkelingsgang en relatieve waarde deed verstaan, maar het zooveel lager gelegen terrein der polemie, waar de geschiedenis gevaar loopt slavin beurtelings van elk der partijen te worden, is het gebied, waarheen Rome liefst de geschiedschrijving overbrengt. Het eigenlijke doel moge achter schijnbaar kalm en objectief onderzoek verborgen blijven of met onverholen driestheid worden aangekondigd, het is nooit een ander dan om „denjenigen unter den Protestanten, die guten Willens sind, die Augen über Luther und Lutherthum zu öffnen und sie zur katholischen Kirche zurück zu führen." ¹⁰⁾

Zal de spiegel der historie, dien Rome ons voor oogen houdt, tot dit doel dienstig zijn, dan moet hij het beeld der Reformatie natuurlijk in de donkerste kleuren u weerkaatsen. Ernest Renauld verklaarde daarom rondit: „*il faut démontrer* (let, wat ik u bidden mag, op dit *il faut*) que les Réformateurs furent les pires scélérats, afin que l' on juge par eux ce que vaut leur invention soi-disant religieuse, qu'ils ont appelée protestantisme". ¹¹⁾ En wie ook maar eenigermate op de hoogte is met wat in Roomsche landen in populaire boekjes en catechismussen aangaande de Reformatoren verteld wordt, geeft Doumergue volmondig gelijk wanneer hij klaagt, „que tout ce qui a reçu l' instruction catholique est forcé de croire que les fondateurs du protestantisme sont une collection sans pareille de bandits et de canailles, de vrais monstres au point de vue moral." ¹²⁾